

ARTURO
BENEDETTI
MICHELANGELI
(1920. - 1995.)

igor peteh

U neumitnom protoku vremena susrećemo se s činjenicom da blijeđe čak i najveća imena reproduktivne umjetnosti iz relativno bliske prošlosti. Velikani bliske prošlosti „gostuju“ u našoj svijesti tek prigodno, u kontekstu nekih općih obljetnica. U međuvremenu, stasao je novi naraštaj umjetnika čiji su visoki umjetnički dosezi sada značajni i aktualni, oni nam plijene pozornost. Iznimke su rijetki umjetnici čije su osobnosti sredinom i drugom polovinom XX. stoljeća vladale koncertnim podijima. O njima govore snimke i dokumenti, a Arturo Bendetti Michelangeli je nesumnjivo jedan od njih. Za njegovo postojanje mnogi mlađi niti ne znaju jer ga nisu mogli čuti uživo. No, sada ga možemo čuti i vidjeti posredstvom sveprisutnog interneta. Danas je većina njegovih važnih snimaka digitalizirana i dostupna - putem interneta, dakako!

Michelangeli je prošao put od „čuda od djeteta“, dakle od bogomdane umjetničke nadarenosti, do potvrde svog talenta na međunarodnom natjecanju pijanista kraljice Elizabete 1939. godine. Postao je laureat posebno oduševivši člana žirija, znamenitog francuskog pijanista Alfreda Cortota. Manje od članova žirija i Cortota bio je odušavljen sâm Michelangeili. Slutio je budući varljivi sjaj slave koja se zavodljivo nudila pobjedniku. Od tog trenutka, pa do kraja života, borio se održati svoj životni mir i posvetiti se klaviru bez reflektora svjetske slave, koji će kroz život pratiti svaki njegov pokret. To, dakako, nije bilo moguće. Kad slava jednom pronade svoju žrtvu, neumoljiva je poput smrti i ne dozvoljava ignoriranje! Dolazi nepozvana, odjenuta u bogatstvo, vanjski sjaj i

glamour, ali prije svega s gomilom teških obaveza kojima ustrajno i neumoljivo pritišće svoju žrtvu. Valjda je zato Michelangeli imao uvijek tužan, gotovo tragičan izraz lica. Zazirao je od medija bilo koje vrste. Ispravno je tvrdio da je snimljeni zvuk njegova umijeća - dovoljan. Nije se želio baviti niti svojim financijama. Potpunu brigu o tome, kao i cjelokupnoj njegovoj karijeri, jedno vrijeme je vodila Michelangelijeva žena Giuliana Guidetti. On je samo katkada komentirao tu, njemu čudnu matematiku, koja se nadimala od fantastično visokih honorara. Nije shvaćao da njegovi koncerti toliko vrijede.

Užasavala ga je i spoznaja da čim pljesak oduševljenja publike utihne i reflektori se ugase, slijedi strmoglavi pad u otuđujuću samoću. O tome gotovo jednako govori i Pogorelić. On konstatira jednostavnu činjenicu da nakon koncerta i pljeska slijedi jutro s uobičajenim obavezama i, dakako, ponovnim vježbanjem. Pogorelića i Michelangelija vežu i druge životne podudarnosti. Michelangeli je umro u Luganu, prekrasnom gradu u Švicarskoj koji je Pogorelić odabrao za život.

Što je to što čini život reproduktivnog umjetnika-pijanista? Svaki umjetnik treba četiri čista zida isposnički prazne sobe u kojoj se nalazi samo klavir i beskrajno mnogo vremena koje nazivamo - život. Nekome malo, nekome dovoljno! Provodeći život u takvom režimu svaki pijanist ili „samo“ profesionalni glasovirač, mora neminovno uroniti u svoj svijet umjetničke introspekcije kako bi prežalio sve ono što „normalan“ život čini životom. Onaj tko se ozbiljno bavi reproduktivnom umjetnošću, to mora propustiti. Jer, dok jedni vježbaju, drugi žive. Istinski umjetnici koji se od nas ostalih odvajaju potrebom za svojom umjetnošću takav život ne smatraju kaznom, već, suprotno tome - blagoslovom! Ali, i o tome bi se dalo raspravljati. Često je mirenje sa sudbinom i prihvaćanje života takvim kakav nam je nametnut tek spas od osjećaja potpune promašenosti.

Michelangelija je uz takva razmišljanja opsjedala profesionalna potreba za tehničkom perfekcijom u izvedbama. Bio je među prvima koji je imperativ tehničke perfekcije nametnuo sebi, a onda i konkurenciji. Jer, svaka umjetnička osobnost želi nametnuti svoje standarde u mukotrpnom usponu prema vrhu.

O Michelangelijevim izvedbama danas kruže razna mišljenja koja su tim nevažnija, što su „hrabrija i kompetentnija“ u kritičkoj procjeni njegova umjetničkog doprinosa. Michelangelija, i ne samo njega iz tog naraštaja, uspoređuje se s današnjim pijanistima. Valoriziranje nečijeg doprinosa u vremenskom odmaku većem od pola stoljeća, jest potpuno razumijevanje umjetničkih dosegata samo u kontekstu vremena. Teško je razumjeti i fenomen sadašnjeg trenutka u kojemu živimo. Kako onda razumjeti prilike u kojima je živio Michelangeli? U tome nas ponajviše sprječava sveprisutnija površnost, jedna od osnovnih karakteristika XXI. stoljeća. Nema se vremena nizašto. Gomila informacija i tekućih obaveza guši nas svojom nepreglednošću. Umjesto ozbiljne literature, slušamo i čitamo samo informacije s portala i društvenih mreža. I to nam je previše!

Odmaknemo li se od današnjice, moramo uzeti u obzir da je Michelangelijeva karijera započela neposredno pred II. svjetski rat. Tadašnje vrijeme nije nikoga mazilo. Muze su šutjele, dok je oružje grmjelo. To je snažno utjecalo na tadašnju umjetničku reproduktivnu estetiku - posvema drugačiju od današnje. Michelangeli je poput velikog mu sunarodnjaka Toscaninija, nosio u sebi sjeme koje će uroditi plodom posve novih umjetničkih načela kad nastupi mir. Michelangeli zato i djeluje moderno i svježije, kao da slušamo suvremenog umjetnika. Slušajući njegovu svirku mnogi ne bi prepoznali vrijeme snimanja da im nisu podastrijeti podaci o tim snimkama. U njegovom slučaju digitalna obrada mu čini „uslugu“ jer su mu izvedbe bile do kraja precizne i atrikulirane.

Drugi aspekt Michelangelijeve umjetnosti koji muči stroge kritičare jest relativno malen repertoar, nesrazmjeran njegovoj superiornoj reputaciji. Ništa preciznije ne može odrediti našu malenkost od svodenja vrednovanja umjetnika na kvantitativna mjerila! Kao da se radi o skromnoj „ponudi“ repertoara, i to za one koji ga ionako ne bi preslušali jer za to nemaju vremena. Po tim mjerilima bi i Leonardo da Vinci bio mali umjetnik jer su mu, za razliku od nekih drugih slikara, „svima nam“ poznate uglavnom „samo“ dvije slike: „Posljednja večera“ i „Mona Lisa“. Zbog ovakvih i sličnih tvrdnji po tko zna koji put moramo konstatirati da je uzvišenost umjetnosti često nedostupna mnogim običnim smrtnicima. Pijanizam na Michelangelovoj razini nije nešto što bi itko mogao kritizirati ili mu čak suditi! Jer, malo je pijanista izazivalo takvo (straho)poštovanje zbog kristalne savršenosti svojih interpretacija.

Michelangelija treba poglavito ocjenjivati po njegovu tonskom oblikovanju, po prirodnom kretanju unutar melodijskih linija, po tada, ali i sada, modernom shvaćanju baroknih interpretacija, prije svega talijanskih majstora, na klaviru. Nakon njih slijede izvedbe klasičnih i romantičnih djela te impresionizma koji mu je cijelog života bio u središtu interesa. Ako poslušamo pažljivo stare, osobito žive snimke, koje su se tko zna kojim putem i iz kojih (privatnih) izvora probile na internet, doći ćemo do zaključka da je Michelangeli jednako uvjerljivo svirao djela u vremenskom i estetskom rasponu od starih talijanskih majstora do impresionizma. Sve što je svirao, time je i apsolutno vladao!

Dvije su bitne Michelangelijeve osobine vrlo očite i u medijima često naglašavane: karizma na pozornici kojom hipnotizira publiku i jasnoća artikulacije u prezentiranju umjetničke poruke. Upravo te osobine čine Michelangelijeve interpretacije doradenima u smislu najvišeg stupnja profesionalne izvrsnosti.